

Kirkkonummen kunnan lausunto Vihdin strategisesta yleiskaavaluonnoksesta

Strategisuus kuntakehityksessä

Helsingin seudun kunnissa strategisen maankäytön suunnittelun merkitys on kasvanut ja kasvaa mm. MAL-yhteistyön ja suurien kehityshankkeiden johdosta. Kuntien on määriteltävä tahtotilansa ja tulevaisuusvisionsa entistä täsmällisemmin. Ymmärrettävästi myös Vihdin kunta halutaan tunnistaa vahvuutensa ja mahdollisuutensa. Yhtä lailla tärkeää olisi ymmärtää tekijät, jotka voidaan luokitella kunnan kehitystä uhkaaviksi ja toisaalta haasteiksi. Vihdin kuntastrategia 2018 - 2021 (s. 42 - 44) on nimetty ”Asu siellä missä elät”. Strategiaassa on lueteltu kunnan vahvuudet sekä strategiset pianopisteet, kuitenkin myös kunnan haasteet, heikkoudet ja kehityksen uhat olisi hyvä vähintäänkin tiedostaa strategiatyössä.

Strategisessa suunnittelussa pyritään ensisijaisesti selvittämään tärkeimmät kehittämistarpeet ja -tavoitteet sekä toimenpiteet niiden ratkaisemiseksi. Toisin sanoen myös kuntien strateginen kehittäminen etenee portaittain ja tärkeintä olisi tiedostaa keskeisten kehittämiskohteiden edellyttämät toimenpiteet ja niiden vaikuttavuus. Liian monen tavoitteen sisällyttäminen strategiaan vaikeuttaa keskittymistä tärkeimmiksi todettuihin kehittämiskohteisiin jarruttaen tai jopa estäen niiden ratkaisemista. Strategisessa suunnittelussa on myös tärkeää säilyttää reagointikyky toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Tällä hetkellä maankäytön suunnitteluun kohdistuu useita haasteita, joista vähäisin ei ole ilmastonmuutos ja sen aiheuttama epätietoisuus tarvittavista toimenpiteistä yhteiskunnassa.

Näkökantoja Vihdin strategisen yleiskaavan luonnosaineistoon

Vihdin strateginen yleiskaava on sisällöltään ja prosessina mielenkiintoinen kokonaisuus. Aineiston kaavakartta on laadittu pilke silmäkulmassa ja sen merkinnät ovat helposti lähestyttäviä, joskin kaavakarttaa on syytä jatkosuunnittelussa selkeyttää paremman luettavuuden takia. Kaavakartan mukainen strateginen ja helposti lähestyttävä ote on kuitenkin jäänyt jostain syystä pois kaavaselostuksesta, jonka rakennetta tulisi merkittävästi selkeyttää ja keventää. Lisäksi tulisi kiinnittää huomiota vain olennaisen asiasisällön esittämiseen ja turhan toiston karsimiseen, jotta selkeä yhteys lähtötilanteen, tavoitteiden ja kaavaratkaisun sekä sen vaikutusten välillä avautuisi paremmin; näin selostus olisi myös kokonaisuutena johdonmukainen.

Yleiskaavatyön yhdeksän avaintemaa on valittu onnistuneesti (s. 7). Olisi kuitenkin ollut suotavaa, että niiden huomioon ottaminen olisi yksilöity myös valitun maankäyttöratkaisun yhteydessä. Selostuksessa kuvatut toimintaympäristön muutokset (s. 34 - 40), jotka vaikuttavat merkittävästi Vihdin lähitulevaisuuden kehitykseen ja maankäyttöratkaisuihin, ilmenevät selostuksessa, mutta analyysi niiden vaikutavuudesta kunnan kehitykseen jää epäselväksi. Niin ikään olisi olettanut, että ilmastonmuutoksen torjunta olisi ollut mukana yhtenä tärkeimmistä toimintaympäristöön vaikuttavista tekijöistä, jollei peräti tärkein. Sama koskee maahanmuuton vaikutusta kunnan tulevaisuuskehitykseen.

Yleiskaavan lähtöaineistoksi on laadittu rakennemallit (s. 48 - 51) ja skenaariot (s. 154). Kolmen rakennemallivaihtoehdot (RaideCity, Pikkukaupunki ja Nauhakaupunki) ovat mielenkiintoisia ja olisi ollut toivottavaa, että niitä olisi avattu selostuksessa enemmän ja mahdollisesti myös visuaalisemmin. Mallien väliset erot lienee tahallisesti tehty toisistaan poikkeaviksi. Selostukseen olisi ollut syytä lisätä

niiden vertailutulokset tai niiden pohjalta muodostettu tahtotila yleiskaavoitusta varten. Kunnan kehitysnäkymiä on tutkittu myös kolmen skenaarion kautta, mutta niitä ei ole avattu selostuksessa. Silti lienee ollut tietoista tutkia skenaariovaihtoehtoja riittävän erilaisten kehityspolkujen kautta, jotta niiden väliset erot tulisivat näkyville. Skenaariotyö, joka on jaettu kahteen ajanjaksoon (2016 - 2029 ja 2030 - 2049), toteutettiin seuraavilla kehityspoluilla: suunnittelemaan yhdyskuntarakenteen hajautuminen (1), MAL-tavoitteiden mukainen yhdyskuntakehitys (2) ja "RaideCity"-rakennemallin volyymiltaan mittava kehitys (3). Valitettavasti näiden kahden lähtöaineiston vaikuttavuus luonnokseen ei hahmotu riittävästi.

Luetelluista toimintaympäristön muutoksista (s. 34 - 40) ilmastonmuutoksen vaikutukset tulevat olemaan merkittävimmät maankäytönsuunnittelussa verrattuna kuuteen muuhun. Sen takia kaavaratkaisun vaikutukset siihen olisi syytä kuvata selostuksessa. Esimerkiksi parhaillaan vireillä olevassa MAL 2019 -suunnitelmahankkeessa kasvuhuonekaasujen päästövähennystavoitteet on nostettu voimakkaasti esille ja tästä johtuen seuraavan, mahdollisen uuden sopimuskauden tavoitteena on sijoittaa uudesta asuntotuotannosta vähintään 90 % hyvän saavutettavuuden alueelle. Nykyisessä MAL-sopimuksessa vastaava luku on vähintään 80 %. Se edellyttää Helsingin seudulla asuntojen ja työpaikkojen sijoittamista hyvän joukkoliikenteen vyöhykkeelle. Selostuksesta ei ilmene edellä mainittujen asioiden vaikutusarviota Vihdin kunnan toimenpiteisiin tai tavoitetilaan osana valittua maanäyttöratkaisua.

Vihdin ja Kirkkonummen Veikkolan läheisyys luo kirkkonummelaisittain mielenkiintoisen odotusarvon Vihdin strategiseen yleiskaavaluonnokseen, mutta itse aineistossa yhteyttä Turunväylän ja suunnittelussa olevan junayhteyden kautta Veikkolaan tai pääkaupunkiseudulle ei ole käsitelty. Turunväylä yhdistää sen varrella olevat kunnat toisiinsa ja väylän kapasiteetti on otettava huomioon mm. kuntien väestökehityksessä. Koska yleiskaavan mukainen väestötavoite eli vuosittainen prosentin väestönkasvupolku vuoteen 2050 ei ilmene selostuksesta, on kaavahankkeen jatkosuunnittelussa selvitettävä vaihtoehtoisten kasvutarkastelujen vaikutukset Turunväylän liikenneolosuhteisiin. Toisin sanoen uusien asukkaiden aiheuttama vaikutus Turunväylän liikenteen toimivuuteen on tiedostettava tilanteessa, jossa myös Vihdin naapurikuntien väestömäärät kasvavat.

Maankäyttö pohjaa uuden radan mahdollisuuksiin

Luonnosaineistosta saa käsityksen, että Vihdin maankäytön strateginen tulevaisuuslinjaus perustuu uuteen Helsinki - Turku -raideyhteyteen ja sen tuomiin kehittämismahdollisuuksiin. Nummelan päätaajamaa on tarkoitus laajentaa rautatiehen kytkeytyvillä uusilla taajamilla, joiden joukkoliikenne pääkaupunkiseudulle ja Lohjaan on keskeisessä asemassa niiden menestymiselle. Luonnoksessa on esitetty kaksi junaseisaketta Vihtiin.

Toteutuessaan rakennemallin "RaideCity" mukaisesti tavoitevuoteen mennessä 2050 Vihdin kunta voisi kasvaa peräti 51 000 uudella asukkaalla ja 15 000 uudella työpaikalla. Se tarkoittaisi, että suurimmillaan yleiskaavan tavoitevuonna väestömäärä olisi noin 80 000 asukkaaseen perustuen sivun 10 tietoon, jonka mukaan tällä hetkellä Vihdin asukasluku on noin 29 000. Edellä esitetty kasvu ei liene todennäköinen ja vaikeuttaisi ilman merkittäviä liikenteen parantamistoimenpiteitä Turunväylän toimivuutta. Kunnan tavoiteltu väestökehitys olisi hyvä ilmaista kaavaehdotusvaiheessa selkeästi esimerkiksi tasavuosikymmeninä sekä määritellä ensisijaiset kasvusuunnat ottamalla huomioon mm. palvelujen riittävyys ja saatavuus arjen sujuvuuden näkökulmasta.

Toisaalta Vihdin kunnan olisi syytä varautua myös tilanteeseen, jossa uutta raidetta ei rakenneta. Kirkkonummen kunta on huolestunut edellä kuvatusta tilanteesta, jossa Vihdin kunnan väestönkasvun myötä lisääntyvä ajoneuvoliikennesuorite pääkaupunkiseudun suuntaan kasvaa Turunväylällä jo ennen

mahdollisen lähijunaliikenteen käynnistymistä, sillä jo tällä hetkellä väylän ajoneuvoliikenteen kapasiteettiongelmat ovat hyvin tiedossa. Pääkaupunkiseudulle suuntautuvan työpaikkaliikenteen tavoitteena tulee olla oman auton käytön sijaan kasvattaa joukkoliikenteen eli vuorobussien käyttäjämääriä.

Nummela päätaajama laajentuu radan vaikutusalueelle

Luonnos nojaa kylätimanttien lisäksi vallitsevaan kaupungistumisen megatrendiin. Toisin sanoen Nummelan keskustaajama ja sen laajentaminen on Vihdin kunnan keskeisin maankäytön kehittämissuunta, mikä mahdollistuu uuden ratayhteyden toteutumisen myötä. KUUMA-asuminen 2040 -hankkeen yksi johtopäätös nosti pääkaupunkiseudun kehyskuntien keskeiseksi menestystekijäksi keskusta-alueiden kehittämisen, sillä vallitsevien asumispreferenssien mukaan ihmiset haluavat asua keskustassa lähellä hyviä ja monipuolisia palveluja sekä muutoinkin hyvän saavutettavuuden ja hyvän joukkoliikenteen palvelutason alueilla. Luonnoksesta ei ilmene kovin selvästi mitä toimenpiteitä on suunnitteilla nykyisen Nummelan keskusta-alueen kehittämiseksi tai tilanteessa, jos rata ei toteudu. Tosin selostuksessa todetaan, että Nummelaan laaditaan strateginen osayleiskaava tarkemmin viitoitamaan keskusta-alueiden kehittymistä (s. 146).

Monipuolisten asumisvaihtoehtojen mahdollistaminen on entistä tärkeämpää yhdyskuntasuunnittelussa. Tämä asia on nostettu esille luonnoksen asumista koskevassa tekstissä (s. 139). Niin ikään elinkeinoelämä haluaa sijoittua hyvän saavutettavuuden alueille. Nummelan päätaajaman lisäksi luonnoksessa on osoitettu lisäksi kolme tiivistyvää taajamaa, jotka ovat Vihdin kirkonkylän, Ojakkala ja Otalampi.

Kylien kehittäminen nostettu voimavaraksi

Tahtotila kehittää Vihdin kyläalueita nousee vahvasti esille luonnoksessa ja tavoitteena on siten vahvistaa kunnan elinvoimaa. Selostuksessa todetaan, että ”hajakeskittävä kyläkehitys luo edellytykset maaseutumaiseen asumiseen, kuitenkin sijainneilla, joissa on mahdollisuuksia joukkoliikenteen käyttöön ja palveluja” (s. 141). Valittua linjausta tukee mm. työpaikkatiheyskartta (s. 133), josta ilmenee työpaikkoja olevan tällä hetkellä Vihdin kyläalueilla. Luonnoksen yksi tärkeä teema on kylätimantit, joiden kehittäminen on tapa hallita yhdyskuntarakenteen turhaa hajatumista. Kylätimantteja on kaikkiaan yhdeksän.

Liitteessä 2 kylätimantit luokitellaan joko maaseudun kulttuurikyliksi (3 kpl) tai kasvukyliksi (6 kpl), joihin laaditaan mitoittavat osayleiskaavat (s. 148). Luonnoksen mukaan ”maaseutumaisia alueita on määrä kehittää kyläalueet edellä”. Selostuksen mukaan vahvat kylät nostetaan kunnan voimavaraksi. Toteutunut kehitys kuitenkin kertoo, että Vihdissä Nummelan taajaman väkimäärä kasvaa, mutta valtaosassa kyläalueita se hiipuu. Toimivan joukkoliikenteen järjestäminen kyliin saattaa olla taloudellisesti liian suuri lupaus kylien asukkaille. Lisäksi epäselväksi jää myös tavoitellun maankäytön vaikutukset Helsingin seudun ilmastopoliittisiin tavoitteisiin.

Muuta

Laadittavan strategisen yleiskaavan tavoiteasettelu jää hieman epämääräiseksi eikä avaintemojen kytkeä kaavaluonnoksen maankäyttöratkaisuun hahmotu selkeästi. Niinpä jatkotyössä merkittävä osa

selostuksen aineistosta olisi suotavaa koota liiteaineistoksi ja keskittyä Vihdin olennaisimpiin kehittämistavoitteisiin analysoimalla niitä riittävän monipuolisesti. Näin selostus saisi napakamman muodon ja sen luettavuus paranisi.

Selostuksen loppupuolella oleva Tarina 2050 (s. 164) on paras ja ymmärrettävin osa Vihdin kunnan asettamaa tavoiteasettelua. Osion kytkentä itse kaavaratkaisuun on kuitenkin epäselvä ja se sopisi parhaiten selostuksen alkuun taustoittamaan strategisen yleiskaavatyön tavoiteasettelua. Kaavaratkaisua kuvaavissa osiossa tarinaan voisi pikemminkin palata ja peilata sitä, miten kaavaratkaisu mahdollistaa kyseisen kehityksen. Tarinaa voisi myös vielä monipuolistaa, sillä mitä oletettavimmin myös Vihti ryhtyy toimenpiteisiin mm. ilmastonmuutoksen hillinnässä ja kansainvälistyy. Helsingin seudun väestönkasvu jo tällä hetkellä tukeutuu pääosin maahanmuuttoon ja epäilemättä Vihdin kunnassa on myös syytä varautua maahanmuuttoon. Tarinassa soisi olevan kytkentä myös selostuksessa esitettyihin toimintaympäristön muutoksiin.

Nummelan lentokentän pitkäjänteisen kehittämisen tavoitteena on lentotoiminnan paikallinen klusteri (s. 142), tosin epäselväksi jää mitä kyseisellä klusterilla tarkoitetaan. Yksin lentoalan koulutus ei tähän riitä. Toisaalta elinkeinoelämää, virkistystä ja matkailua koskevat karttamerkinnyt olisi ollut suotavaa avata määrätietoisemmin selostuksessa, vaikka Tarinassa 2050 ne on mainittu. Myös Nummela-Huhmari -alueen huipputuottavuuden yritysalueen (s. 143) sisältöä Turunväylän vyöhykkeellä on vailla tarkentavaa kuvausta. Selostuksessa kaavamerkintöjen ja -määräysten kuvailu on hieman vaikeaselkoista ja sekoittuu paikoin lähtötilanteen ja tavoitteiden kuvailuun. Näihin asioihin on syytä jatkosuunnittelussa saada enemmän sisältöä ja ymmärrettävyyttä.

Vihdin strateginen yleiskaava on määrä laatia oikeusvaikutteisena (s. 8), mikä tarkoittaa, että kaavakartasta tulee luonnostaan yleispiirteinen ja siksi onkin kiinnostavaa seurata miten maankäyttö- ja rakennuslain yleiskaavan sisältövaatimukset toteutuvat tässä hankkeessa. Selostuksen merkitys osana kaavahanketta nousee edellisen johdosta merkittävään asemaan avaamaan kartan sisältöä.